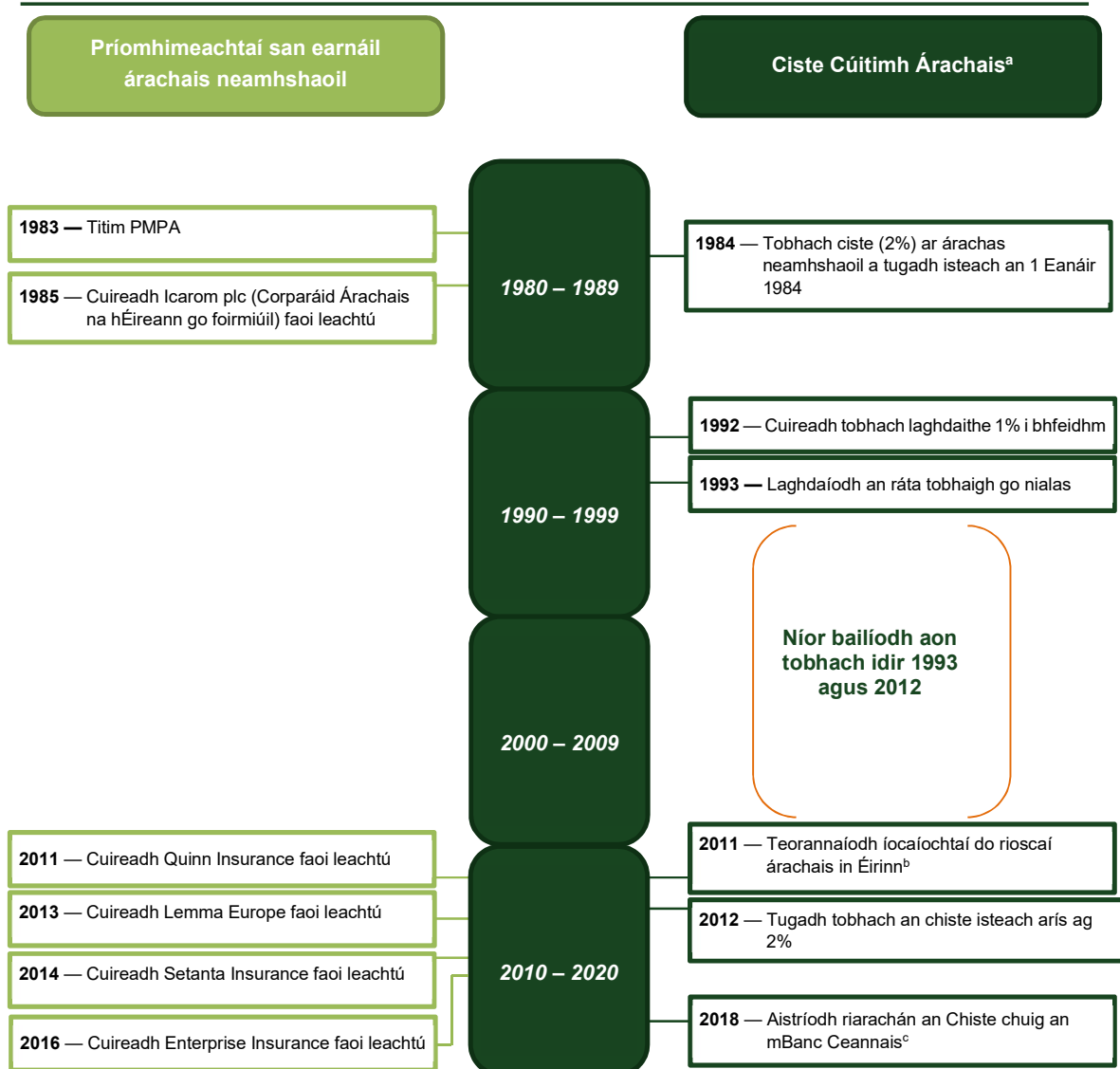

14 Tobhaigh an Chiste Cúitimh Árachais a mheasúnú agus a bhailiú

- 14.1** Bunaíodh an Ciste Cúitimh Árachais faoin Acht Árachais, 1964 (an tAcht). Tá sé deartha, de réir mar is gá, chun íocaíochtaí le sealbhóirí polasaí árachais a éascú i ndáil le rioscaí sa Stát i gcás, mar shampla, go dtéann árachóir neamhshaoil údaraithe Éireannach, nó árachóir neamhshaoil atá údaraithe i mballstát eile de AE, faoi leachtú. Tá forbairt an chiste ó 1980 leagtha amach i bhFíor 14.1.

Fíor 14.1 Forbairt an Chiste Cúitimh Árachais, 1980 go 2020

Foinse: Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nótaí: ^a Bunaíodh faoin Acht Árachais, 1964.

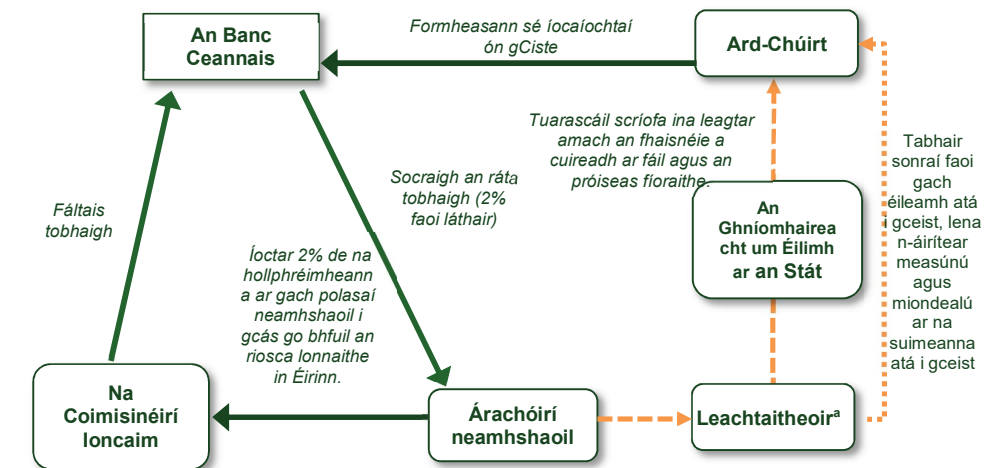
^b Leis an Acht Árachais (Leasú), 2011, teorannaiodh na rioscaí a chumhdaítear leis an gciste do rioscaí atá árachaithe sa Stát amháin.

^c Rinneadh foráil san Acht Árachais (Leasú), 2018, maidir le feidhmeanna a aistriú ó Chuntasóir na hArd-Chúirte chuig Banc Ceannais na hÉireann.

14.2 Ó 2018, tá an ciste á chothabháil agus á riar ag Banc Ceannais na hÉireann agus maoinítear é le tobhach a bhailíonn Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim (na Coimisinéirí Ioncaim). Gearrtar an ráta tobhaigh reatha de 2% ar phréimheanna a íocann sealbhóirí polasaí le hárachóirí. In 2020, íocadh beagán os cionn €100 milliún d'fháltais tobhaigh ó na Coimisinéirí Ioncaim chuig an mBanc Ceannais.

14.3 Formheasann an Ard-Chúirt íocaíochtaí ón gciste chun éilimh a réiteach agus tá uasteorainn orthu ag 65% den éileamh nó €825,000, cibé acu is ísle.¹ Féadfaidh an tAire Airgeadais (an tAire) airleacain a dhéanamh ón Stáitchiste i gcás nach mbeidh an ciste in ann de thuras na huairé íocaíocht(aí) arna bhformheas ag an Ard-Chúirt a íoc. Tá forbhreathnú ar oibríochtaí an chiste leagtha amach i bhFíor 14.2.

Fíor 14.2 Forbhreathnú ar phróiseas an Chiste Cúitimh Árachais

Foinse: Banc Ceannais na hÉireann. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

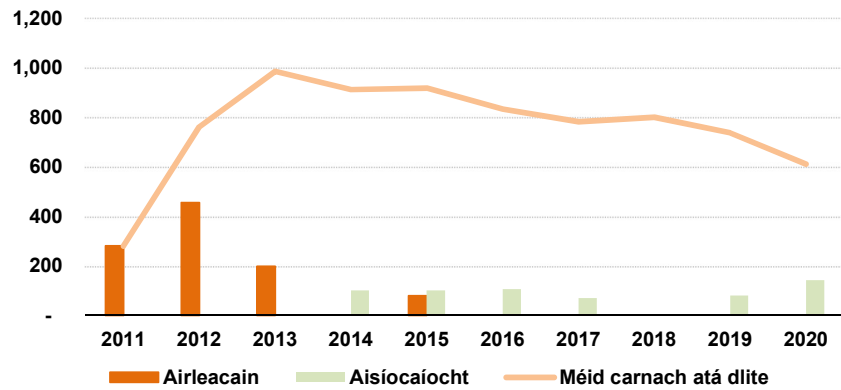
Nóta: a I gcás leachtú cuideachta árachais, déanfaidh an leachtaitheoir iarratas chun na hArd-Chúirte ar íocaíochtaí a fhorheas (eintiteas árachais Éireannach). Déanann an Ghníomhaireacht um Éilimh ar an Stát iarratais chun na hArd-Chúirte thar ceann leachtaitheoirí i mballstáit eile AE i gcásanna a bhaineann le heintitis rialáilte neamh-Éireannacha.

An ciste a mhaoiniú

¹ Faoin Acht Árachais (Leasú), 2018, méadaítear leibhéal an chúitimh ón gCiste go 100% d'éilimh árachas gluaisteáin tríú páirtí, agus maoinítear leis an gCiste Cúitimh Dócmhainneachta d'Árachóirí Mótair an clúdach breise.

14.4 In 2011, chuaigh Quinn Insurance faoi leachtú. Ag an am, ba é an t-iarmhéid sa chiste ná €31 mhilliún, méid a bhí i bhfad níos lú ná an méid a measadh a theastódh chun éilimh Quinn Insurance a chomhlíonadh. Mar thoradh air sin, thug an tAire Airgeadais iasachtaí Stáitchiste dar luach €933 mhilliún don chiste idir 2011 agus 2013. Tugadh €79 mhilliún eile ar airleacan in 2015. Rinneadh glan-aisíocaíochtaí leis an Stáitchiste dar luach iomlán €599 mhilliún. Ag an 31 Nollaig 2020, bhí an t-iarmhéid a bhí dlite don Aire beagán os cionn €610 mhilliún, lena n-áirítear ús (féach Fíor 14.3).

Fíor 14.3 Airleacain ón Aire don chiste agus aisíocaíochtaí 2011 - 2020^a

Foinse: Tuarascáil ar riarachán agus gluaiseacht an Chiste Cúitimh Árachais 2011 - 2020, an tSeirbhís Chúirteanna agus Banc Ceannais na hÉireann. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Déanann an Banc Ceannais measúnú débhlantúil ar an gciste, agus aird á tabhairt ar staid airgid agus ar cheangaltas an chiste sa todhchaí mar a chuir an Ghníomhaireacht um Éilimh ar an Stát in iúl. Má tá barrachas ann, íoctar méid leis an Roinn Airgeadais chun airgead a d'foc an tAire a aisíoc.

14.5 Sa tréimhse 2012 go 2020, d'aistrigh na Coimisinéirí Ioncaim €696.3 milliún chuig an gciste i leith thobhaigh an chiste. D'éascaigh sé sin aisíocaíocht leanúnach iasachtaí an Stáitchiste.

14.6 Rinneadh fáltais tobhaigh an Chiste Cúitimh Árachais dar luach iomlán €33 mhilliún a bhain leis an tréimhse 2016 - 2018 a mhí-aicmiú ar dtús sna Coimisinéirí Ioncaim mar fháltais dleachta stampa.¹ Níor aimsigh na sásraí rialaithe atá i bhfeidhm maidir le measúnú agus bailiú thobhach an chiste an t-easnamh sin sna fáltais a bailíodh. Mar thoradh air sin, cuireadh moill ar na fáltais sin a aistriú chuig an gciste.

¹ Cuntas ar ioncam a fuair an Stát arna bhailiú ag na Coimisinéirí Ioncaim sa bhliain dar chríoch an 31 Nollaig 2019.

14.7 Bhí sé mar aidhm leis an scrúdú seo a fháil amach an bhfuil na rialuithe ar mheasúnú agus ar bhailiú thobhaigh an chiste éifeachtach agus an leor an tuairisciú airgeadais i leith an chiste.

Freagracht as measúnú agus bailiú

- 14.8** Tá freagrachtaí faoi seach na gCoimisinéirí Ioncaim agus an Bhainc Ceannais faoin Acht i ndáil le tobhaigh a mheasúnú agus a bhailiú leagtha amach i bhFíor 14.4.

Fíor 14.4 Freagrachtaí a bhaineann le measúnú agus bailiú an tobhaigh

An Banc Ceannais	Na Coimisinéirí Ioncaim
- Tobhach cuí a chinneadh a bheidh le híoc ag árachóirí neamhshaoil leis an gCiste. - Fógra a fhoilsiú ina sonrófar an tobhach a bheidh le híoc leis an gCiste agus fógraí dliteanais a eisiúint do chuideachtaí árachais neamhshaoil aonair. - Ról forfheidhmithe maidir le hárachóirí neamhshaoil a mhainníonn an tobhach cuí a íoc.	- An tobhach cuí a bhailiú agus an t-airgead a tharchur go pras chuig an mBanc Ceannais. - Ainm an árachóra agus an méid a bailíodh a chur in iúl don Bhanc Ceannais. - Ainm agus seoladh árachóirí a chur in iúl don Bhanc Ceannais má dhealraíonn sé nár íocadh tobhach.

Foinse: An tAcht Árachais, 1964 (arna leasú). Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Measúnú ar thobhaigh a íocadh

- 14.9** Coinníonn an Banc Ceannais fógra ar a shuíomh gréasáin ina sonraítear an oibleagáid atá ar gach árachóir an tobhach 2% atá socraithe a íoc.¹

Na Coimisinéirí Ioncaim

- 14.10** Faoi reachtaíocht, ceanglaítear ar na Coimisinéirí Ioncaim mar bhailitheoir an tobhaigh ainm agus seoladh aon árachóra a mheasann sé nár íoc sé ranníocaíocht chuí a chur in iúl don Bhanc Ceannais.

- 14.11** Agus an cleachtadh sin á dhéanamh acu, úsáideann na Coimisinéirí Ioncaim scarbhileog chun an méid a chuireann árachóirí ar ais gach ráithe a thaifeadh maidir leis an ngnáthdhleacht stampa Rialtais 3% agus tobhach an Chiste Cúitimh Árachais de 2%.² Déanann na Coimisinéirí Ioncaim comparáid idir an méid a fuarthas faoi dhleacht stampa an Rialtais agus an méid a fuarthas don Chiste Cúitimh Árachais i ngach ráithe. Ó tharla go bhfuil an bonn don dá thobhach mar an gcéanna, (seachas árachóirí faoi chuing nach bhfuil faoi dhliteanas an tobhach a íoc faoin Acht), ba cheart an cóimheas idir na fáiltais dleachta stampa agus fáiltais thobhaigh an chiste a bheith seasmhach.^{3,4} Cuirtear aon difríocht idir an dá mhéid in iúl don Bhanc Ceannais.

- 14.12** Seo a leanas na príomhthorthaí maidir le measúnú agus fógra tobhaigh ciste.

- Faightear íocaíochtaí ó thart ar 280 árachóirí neamhshaoil, ceithre huaire gach bliain. Sa chomhthéacs sin, tá líon na n-aimhrialtachtaí a chuirtear in iúl don Bhanc Ceannais lena n-imscrúdú réasúnta beag, agus é cothrom le níos lú ná 50 ceann in aghaidh na bliana.
- Bhí moilleanna ann ar an réiteach a bheith á chríochnú ag na Coimisinéirí Ioncaim agus ar fhógra a bheith á thabhairt acu don Bhanc Ceannais (féach Fíor 14.5). Mar shampla, níor cuireadh aimhrialtachtaí maidir leis an gcéad ráithe de 2018 in iúl don Bhanc Ceannais ach i mí an Mhárta 2019.
- I roinnt de na haimhrialtachtaí a cuireadh in iúl, árachóirí faoi chuing ba ea na hárachóirí agus níl siad faoi dhliteanas íoc isteach sa Chiste faoin reachtaíocht.

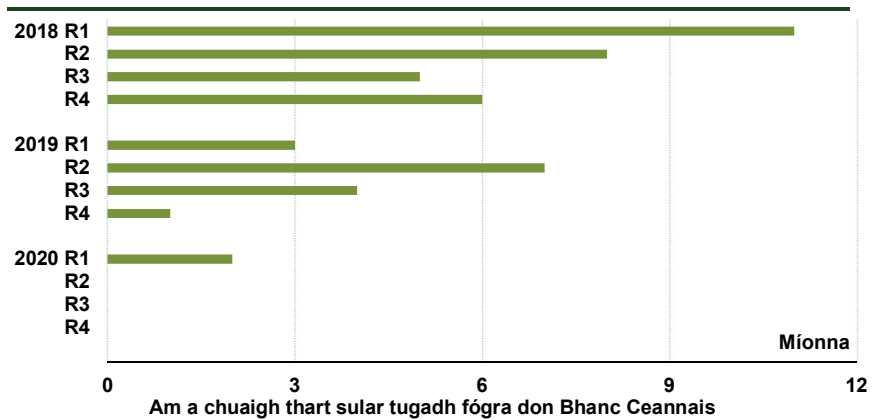
¹ Ní eisíonn an Banc Ceannais fógraí do chuideachtaí árachais neamhshaoil aonair á gcur in iúl dóibh faoin gceanglas an tobhach a íoc. Dúirt an Banc Ceannais gurb amhlaidh, nuair a chuireann rialálaí AE eile in iúl dó go bhfuil sé i gceist ag gnólacht árachais árachas a dhíol in Éirinn faoi shaoirse seirbhíse nó saoirse bhunaíochta, go luaitear sa litir freagartha chuig an rialálaí ón mBanc Ceannais go bhfuil sonraí i ndáil leis an gCiste Cúitimh Árachais ar fáil ar an suíomh gréasáin.

² Faoi alt 125 den Acht Comhdhlúite Dleachtanna Stampa, 1999, tá dleacht stampa Rialtais 3% iníoctha ar phréimheanna árachais neamhshaoil.

³ Is éard is árachóirí faoi chuing ann cuideachta árachais a bunaíodh agus atá faoi úinéireacht iomlán cuideachta neamhárachais chun a rioscaí sonracha féin a árachú amháin. Ní dhíolann sé árachas leis an bpobal. Faoi Acht, eisiatar árachóirí faoi chuing ón tobhach a íoc.

⁴ Tá sé luaite ag na Coimisinéirí Ioncaim gur nuashonraíodh an próiseas chun comparáid a dhéanamh idir an dleacht stampa agus fáiltais tobhaigh. Ó mhí Lúnasa 2020, seiceáilann siad anois an tobhach 2% i gcoinne an mhéid inmheasúnaithe anna dhearbhu ag árachóirí ar thuairisceáin chánach.

Fíor 14.5 Moill ar fhógra a thabhairt don Bhanc Ceannais faoi aimhrialtachtaí i bhfáltais na gCoimisinéirí loncaim lena n-imscrúdú^a

Foinse: Na Coimisinéirí loncaim. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Níor chuir na Coimisinéirí loncaim aon neamhréireachtaí in iúl don Bhanc Ceannais le linn ráithe 2 go ráithe 4 2020 toisc nár tháinig aon cheann chun cinn.

14.13 Déanann na Coimisinéirí loncaim athbhreithniú freisin ar chlár an Bhainc Ceannais freisin. In 2017, agus na cláir á n-úsáid acu, d'aithin na Coimisinéirí loncaim 456 árachóir ar fud na hEorpa a chuir in iúl go raibh rún acu nó a fuair údarú riaracháin chun gnó árachais neamhshaoil a sheoladh in Éirinn agus nach raibh ag íoc méideanna tobhaigh. Chuir na Coimisinéirí loncaim na cuideachtaí ar an eolas go díreach faoi na hoibleagáidí a bhí orthu maidir le dleacht stampa agus leis an gciste cúitimh árachais, má tá siad ag díol árachais in Éirinn. Bhí ráta freagartha 30% ó na cuideachtaí, lena n-áirítear seacht nochtadh le toradh comhcheangailte €203,000 i bhfáltais tobhaigh. Cuireadh beagnach an ceathrú cuid de na litreacha (24%) ar ais chuig na Coimisinéirí loncaim toisc nach raibh oifig na n-árachóirí ann a thuilleadh nó nach raibh an t-árachóir lonnaithe ag an seoladh sin a thuilleadh. Ní dhearnadh aon obair leantach ar na cásanna sin. Dúirt na Coimisinéirí loncaim go bhfuil athbhreithniú pleanáilte ar chlár an Bhainc Ceannais do 2021 curtha siar go dtí go bhfillfidh baill foirne ó ghnóthais árachais ar ais san oifig mar gheall ar shrianta Covid-19.

14.14 In 2017, thug na Coimisinéirí loncaim faoi thionscadal freisin chun comhlíonadh na dtobhach ar pholasaithe neamhshaoil a thástáil. Chríochnaigh na Coimisinéirí loncaim 41 idirghabháil comhlíonta a raibh €823,000 mar thoradh orthu. As sin, is féidir thart ar €160,000 a bhaineann le trí eintiteas a chur síos don Chiste. Tá sé luaite ag na Coimisinéirí loncaim, cé nach ndearna siad an ghníomhaíocht comhlíonta sin arís ó 2017, gur rud é a mbreathnófar air ar bhonn timthriallach agus a d'fhéadfaí a mheas lena chur san áireamh sa Phlean Gnó Rannáin do 2022.

Banc Ceannais

14.15 Soláthraíonn na Coimisinéirí loncaim don Bhanc Ceannais mionsonraí na n-árachóirí a measann siad go bhféadfaí nach bhfuil an tobhach ceart íoctha acu. Aimsíodh sa scrúdú go raibh an próiseas leantach ag an mBanc Ceannais teoranta.

- Eisiúint an Banc Ceannais litir chuig an gcuideachta árachais ina dtarraingítear aird ar aimhrialtacht agus ina n-iarrtar ar an gcuideachta teagmháil a dhéanamh go díreach leis na Coimisinéirí loncaim chun an t-ábhar a shoiléiriú. Ní dhéanann an Banc Ceannais mar ghnás dul i dteagmháil leis na Coimisinéirí loncaim ná leis an gcuideachta ach thug sé faoi deara go ndéanadh sé obair leantach leis an gcuideachta dá n-iarrfadh na Coimisinéirí loncaim air é sin a dhéanamh.

- Litreacha an Bhainc Ceannais maidir le neamhréireachtaí a sainaitníodh do ráithe 4 2019 agus ráithe 2020 a eisíodh i mí an Mheithimh 2021, 17 mí tar éis do na Coimisinéirí loncaim fógra a thabhairt.¹ Bhí luach iomlán na neamhréireachtaí a tugadh faoi deara beagáinín faoi bhun €53,000. Dúirt an Banc Ceannais ina leith sin gurbh amhlaidh, de réir threoir an rialtais ar shrianta Covid-19, go raibh baill foirne ag obair ón mbaile agus nár fhreastail siad ar an oifig ach ar chúiseanna riachtanacha.

14.16 Ina ról mar mhaoirseoir ar an gciste, déanann an Banc Ceannais athbhreithniú ar iomláine na dtobhach a íocann árachóirí leis na Coimisinéirí loncaim. Déanann an Banc Ceannais an t-athbhreithniú a chatagóiriú mar athbhreithniú réasúnachta nach bhfuil mar aidhm leis ach a chinntiú go bhfuil a sciar féin á íoc ag cuideachtaí a bhfuil dliteanas mór orthu don chiste. Cé go bhfuil cumhacht reachtúil ag an mBanc Ceannais maidir le fiachas a aisghabháil ó pháirtithe faoi dhliteanas nár íoc agus go bhfuil ról reachtúil aige chun cuntais cheart agus is gnách a choinneáil, tugann sé dá aire gur ról neamhreachtúil é an t-athbhreithniú réasúnachta a dhéantar.

14.17 Is éard a bhíonn i gceist leis an athbhreithniú ná an Banc Ceannais a bheith ag déanamh comparáide idir luach na dtobhach a íocadh leis an gciste ó na Coimisinéirí loncaim le sonraí faoi luach na préimhe árachais a scríobh na cuideachtaí. Faigheann an Banc Ceannais an fhaisnéis deiridh sin go díreach uathu seo a leanas

- árachóirí baile trína chóras tuairiscithe ar líne i mí Aibreáin (don bhliain roimhe sin) agus
- ón Údarás Eorpach um Árachas agus Pinsin Cheirde (EIOPA) do bhraintí atá ag feidhmiú in Éirinn faoi shaoirse bhunaíochta agus gnólachtaí a dhíolann le hÉirinn faoi bhonn saoirse seirbhíse i mí Mheán Fómhair (don bhliain roimhe sin).²

14.18 Rinneadh athbhreithniú ar oibriú sheiceálacha an Bhainc Ceannais mar chuid den scrúdú seo agus tugadh an méid seo a leanas faoi deara.

- Baineann an fhaisnéis a fhaightear go díreach ó árachóirí baile agus ó EIOPA le luach na bpréimheanna a scríobhadh ach tá an tobhach infíochta ar phréimheanna árachais a íocadh. Mar gheall go príomha ar uainiú na n-íocaíochtaí, is féidir go mbeidh luach na bpréimheanna a scríobhadh difriúil le luach na bpréimheanna a íocadh.³
- Tá sé luaite ag an mBanc Ceannais go gcaitear leis an bhfaisnéis a sholáthraíonn árachóirí baile agus EIOPA mar mheastachán amháin agus nach n-úsáidtear í ach mar phointe tosaigh don athbhreithniú toisc gur féidir nach ndéanfaidh árachóirí áirithe na tuairisceáin rialála a chomhlánú i gceart agus/nó ní nach ndéanfaidh siad préimh a leithdháileadh i gceart bunaithe ar an áit a bhfuil an riosca lonnaithe in AE.
- Maidir le fáiltais in 2018, tugadh an t-athbhreithniú i gcoibhneas leis na sonraí go léir chun críche i mí Lúnasa 2020, níos mó ná 19 mí tar éis dheireadh na bliana tuairiscithe airgeadais. Thug an Banc Ceannais faoi deara, áfach, nach féidir tús a chur leis an athbhreithniú sin roimh mhí Dheireadh Fómhair toisc nach mbíonn an fhaisnéis ó EIOPA ar fáil ach naoi mí tar éis dheireadh na bliana. Is é tuairim an Bhainc Ceannais nach bhfuil an próiseas criticiúil ó thaobh ama de, toisc nach bhfuil aon teorainn ama ann maidir leis an muirear tobhaigh 2% a fhorfheidhmiú.
- Maidir le próiseas fíoraithe fáltas 2018, rinne an Banc Ceannais imscrúdú ar gach árachóir neamhshaoil údairithe Éireannach agus gach árachóir neamhshaoil arna rialáil ag AE a bhfuil brainse acu in Éirinn. B'ionann iad sin agus €76.8 milliún, nó 83% de na tobhaigh iomlána a fuarthas in 2018. Rinneadh imscrúdú ar shampla de 17 n-árachóir neamhshaoil a scríobhann gnó go hÉirinn ar bhonn 'saoirse

1 Níor chuir na Coimisinéirí loncaim aon neamhréireachtaí in iúl don Bhanc Ceannais le linn ráithe 2 go ráithe 4 2020 toisc nár tháinig aon cheann chun cinn.

2 Faoin Treoir maidir le Sócmhainneacht II, tá ceanglais tuairiscithe ar leibhéal AE nach mór do gach eintiteas árachais iad a chomhlíonadh. Ceanglaítear ar gach eintiteas sonraí mionsonraithe a thuairisciú gach bliain don rialálaí ina thír féin ar phréimheanna árachais a scríobhadh faoi gach cineál árachais ar leibhéal na mballstáit aonair. Soláthraíonn gach ceann de na rialálaithe ballstát na sonraí sin do EIOPA. Déanann EIOPA an fhaisnéis a shaincagadh agus a sholáthar do gach rialálaí, lena n-áirítear an Banc Ceannais, i mí Mheán Fómhair gach bliain.

3 Is í an ollphréimh a scríobhadh luach iomlán an pholasáí árachais a scríobhadh. Is í an ollphréimh a íocadh luach na bpréimheanna a d'íoc an tomhaltóir leis an árachóir sa tréimhse. Féadfar é sin a íoc ina thráthchodanna thar thréimhse 12 mhí nó thar dhá bhliain féilire, ag brath ar cathain a scríobhadh an conradh.

seirbhíse', rud a chuimsíonn 7% d'árachóirí sa chatagóir sin. Níor aisghabhadh aon airgead breise tar éis an cleachtadh sin a chur i gcrích.

- Roghnaigh an scrúdú sampla de 13 chás inar tharla difríochtaí idir méid an tobhaigh a fuarthas agus an tobhach réamh-mheasta iníoctha bunaithe ar thuairisceáin EIOPA chun athbhreithniú a dhéanamh ar an ngníomh leantach a rinne an Banc Ceannais. Úsáideann an Banc Ceannais creat rioscabhunaithe chun gach gnólacht a rangú bunaithe ar an tionchar atá aige ar chobhsaíocht airgeadais agus ar an tomhaltóir in Éirinn. Má mheasann an Banc Ceannais go bhfuil tionchar ard ag na rioscaí ar an ngeilleagar agus ar an tomhaltóir, ceadaítear neamhréireacht suas le 2% idir an méid iarbhír a fuarthas agus an luach réamh-mheasta. Ceadaíonn sé neamhréireacht suas le 10% i gcás gnólaíochtaí a rialáiltear i stáit eile AE agus a oibríonn in Éirinn faoi shaoirse bhunaíochta nó seirbhíse. In 12 cheann de na 13 chás, fiosaíodh neamhréireachtaí féideartha agus tháinig difríochtaí chun cinn toisc nach raibh na sonraí ó EIOPA oiriúnach dá n-úsáid mar sheiceáil réasúnachta i gcoinne an tobhaigh.¹

Bailiú agus íocaíocht tobhaigh

- 14.19** Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na nósanna imeachta atá i bhfeidhm chun aisíocaíocht thráthúil agus chruinn leis an mBanc Ceannais a chinntiú maidir le tobhaigh a bhailigh na Coimisinéirí loncaim. Aithníodh saincheistean maidir le fáiltais tobhaigh a leithdháileadh ar thuairisceáin árachóirí aonair (nó a mheaitseáil leo).
- 14.20** Comhlánaíonn gach cuideachta árachais atá faoi raon feidhme an tobhaigh tuairisceán ráithiúil a bhaineann leis an dá thobhach ar leith is iníoctha ag árachóirí neamhshaoil - an tobhach dleachta stampa 3% agus tobhach 2% an chiste cúitimh árachais.
- 14.21** Tá an próiseas chun airgead a fhaightear a leithdháileadh dian ar shaothar. Caithfidh na Coimisinéirí loncaim gach íocaíocht a fhaightear a mheaitseáil le foirmeacha comhlánaithe. Mhéadaigh an meán-am a glacadh chun fáiltais a leithdháileadh ó 74 lá in 2019 go 83 lá in 2020. In 2020, i gcás sé cinn déag de na fáiltais a leithdháileadh, fuarthas na híocaíochtaí breis agus trí bliana roimhe sin.
- 14.22** I roinnt cásanna, ní féidir leis na Coimisinéirí loncaim fáiltais a leithdháileadh ar árachóir aonair. Tarlaíonn sé sin i gcásanna nár comhlánaíodh tuairisceán meaitseála iontu nó ina bhfuil an fhaisnéis tagartha íocaíochta neamhiomlán. Ag an 31 Nollaig 2020, dheimhnigh na Coimisinéirí loncaim go raibh acu fáiltais neamh-leithdháilte arbh fhiú €2.2 milliún iad.²

¹ I gcás amháin, bhí luach na difríochta idir an tobhach a fuarthas i gcomparáid leis an méid a rabhthas ag súil leis bunaithe ar thuairisceáin EIOPA faoi bhun 10% agus ní dhearnadh aon bheart leantach ina leith, de réir bheartas an Bhainc Ceannais (luach na difríochta €16,000).

² Baineann an méid neamh-leithdháilte le fáiltais le haghaidh dleacht stampa agus le haghaidh thobhach an chiste cúitimh árachais araon.

- Baineann beagnach leath na bhfáiltais neamh-leithdháilte le híocaíochtaí a rinneadh in 2017.
- Tá sé ráite ag na Coimisinéirí loncaim nach bhfuil aon fháiltais neamh-leithdháilte a bhaineann leis an gciste do thréimhsí roimh 2017 fágtha sa chuntas bainc.
- In 2018, tugadh faoi thionscadal chun gach íocaíocht aosaithe a phróiseáil agus fágadh suim €358,000 gan réiteach. I mí na Bealtaine 2018, aistríodh an t-iarmhéid gan réiteach chuig an Státhchiste agus leithdháileadh é ar dhleacht stampa rialtais. Níor leithdháil na Coimisinéirí loncaim an t-airgead idir fáiltais dleachta stampa agus an ciste ar bhonn pro rata.

- 14.23** Sa scrúdú, rinneadh athbhreithniú ar shampla de 25 thuairisceán chomhlánaithe a leithdháileadh in 2020.
- Leithdháileadh i gceart 24 cinn de na 25 thuairisceán a ndearnadh athbhreithniú orthu.
 - I gcás amháin, bhí an tuairisceán comhlánaithe go mícheart ag an gcuideachta árachais agus leithdháileadh an t-airgead go léir go mícheart ar dhleacht stampa (€53,295). B'ionann an méid ceart don chiste agus €21,318.

Comhoibriú idir an Banc Ceannais agus na Coimisinéirí Ioncaim

- 14.24** Cé go bhfuil freagrachtaí an Bhainc Ceannais agus na gCoimisinéirí Ioncaim araon leagtha amach sa reachtaíocht, níor cuireadh iad ar bhonn foirmiúil trí chomhaontú oibriúcháin idir na Coimisinéirí Ioncaim agus an Banc Ceannais ina leagtar amach na bhfreagrachtaí faoi seach. D'áireofaí le comhaontú den sórt sin sainmhíniú ar an bhfreagracht as seiceálacha agus rialuithe tráthúla ar mhéideanna a íocann árachóirí, leithdháileadh fáiltas agus íoc tráthúil ag na Coimisinéirí Ioncaim leis an mBanc Ceannais.

Tuairisciú airgeadais

- 14.25** Tá an ceanglas maidir le cuntais an chiste a ullmhú agus a iniúchadh leagtha amach san Acht.¹ Ceanglaítear leis an reachtaíocht go sonrach ar an mBanc Ceannais na nithe seo a leanas a dhéanamh
- 'cuntais is cuí agus is gnách' a choinneáil ar an airgead a íoctar isteach sa chiste nó amach as
 - cuntais a chur faoi bhráid an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste lena n-iniúchadh laistigh de shé mhí ó dheireadh na bliana airgeadais lena mbaineann na cuntais, agus
 - na cuntais iniúchta agus tuarascáil an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste ar na cuntais iniúchta a chur faoi bhráid an Aire Airgeadais.
- 14.26** Críochnaíodh an t-iniúchadh ar na cuntais don bhliain airgeadais dar críoch an 31 Nollaig 2019 i mí Dheireadh Fómhair 2020 agus fuarthas tuairim iniúchta shoiléir maidir leis na cuntais. Scrúdaíodh formáid ráitis airgeadais 2019 chun críche an scrúdaithe seo.
- Ullmhaítear cuntas an chiste ar bhonn airgid thirim seachas ar bhonn fabhruithe. Is é an bonn fabhruithe an ceann is mó úsáid agus ráitis airgeadais á n-ullmhú agus tá sé á rialú ag caighdeáin. Mar sin, meastar gur dea-chleachtas é.
 - Ní chuimsítear sna cuntais ráiteas faoin staid airgeadais nó ráiteas faoi shreabhadh airgid. Mar thoradh air sin, ní aithnítear príomhfhaisnéis a d'fhéadfadh a bheith úsáideach don léitheoir, amhail méideanna atá dlite don Chiste, agus ní cuid de na cuntais iniúchta iad.
 - Ní leagtar amach sna ráitis airgeadais na beartais nó na prionsabail chuntasaíochta lena rialaítear a n-ullmhú agus ní áirítear ráiteas faoi rialú inmheánach iontu.

¹ Alt 2(5) den Acht Árachais (Leasú), 2018.

Conclúidí agus moltaí

- 14.27** Is substaintiúil a bhíonn na fáltais bhliantúla isteach sa Chiste Cúitimh Árachais. In 2020, b'ionann na fáltais agus os cionn €100 milliún. Tá barrachais thar na costais a thabhaíonn an ciste gach bliain ar fáil chun rannchuidiú le dliteanas an chiste i leith Phríomh-Chiste an Státchiste a laghdú. Tá dul chun cinn seasta déanta maidir leis an dliteanas a laghdú óna bhuaic de bheagnach €1 billiún in 2013.
- 14.28** Ghlac an Banc Ceannais freagracht as riarachán agus bainistíocht an chiste in 2018. Tá freagracht reachtúil ar na Coimisinéirí loncaim fáltais an tobhaigh a bhailiú ar na préimheanna a íocann tomhaltóirí árachais neamhshaoil in Éirinn.

Rialuithe ar bhailiú ioncaim tobhaigh

- 14.29** Meaitseálann na Coimisinéirí loncaim na híocaíochtaí a fhaightear le tuairisceáin a chuirtear isteach ó árachóirí agus, ina dhiaidh sin, íocann siad na fáltais leis an mBanc Ceannais.
- 14.30** Is próiseas fada láimhe é fáltais a mheaitseáil agus bíonn moilleanna ann maidir le fáltais a aithint agus a íoc leis an mBanc Ceannais. In 2019, aithníodh earráid mí-aimithe. Mar thoradh air sin, íocadh thart ar €33 mhilliún d'fháltais tobhaigh a bhain leis an tréimhse 2016 go 2018 leis an mBanc Ceannais go déanach. Ag deireadh mhí na Nollag 2020, bhí iarmhéid €2.2 milliún d'fháltais charntha thar an tréimhse 2017 go 2020 i gcuntas bainc de chuid na gCoimisinéirí loncaim. Baineann cuid den airgead sin nach bhfuil cinnte fós le fáltais an tobhaigh.
- 14.31** Tá córas i bhfeidhm cheana féin ag na Coimisinéirí loncaim do chuideachtaí AE agus neamh-AE a sholáthraíonn seirbhísí do chónaitheoirí Éireannacha trína n-ardán 'mion-ionaid ilfhreastail' CBL (CBL MOSS). Leis an ardán ar líne sin, cumasaítear do chuideachta tuairisceáin a chur isteach agus CBL a íoc ag an am céanna. D'fhéadfadh cur chuige den chineál céanna a bheith úsáideach maidir le fáltais tobhaigh ciste.

Moladh 14.1

Ba cheart do na Coimisinéirí loncaim machnamh a dhéanamh ar a gcóras chun an tobhach ciste a bhailiú agus a leithdháileadh a nuachóiriú, mar shampla foirm um thuairisceán tobhaigh ar líne a thabhairt isteach laistigh d'ardán íocaíochta na gCoimisinéirí loncaim, rud lena gcumasófaí an íocaíocht a a dhéanamh taobh leis an ollphréimh a íocadh sa ráithe a chur isteach.

Freagairt an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaítear.

Tá tionscadal ar bun cheana féin chun an córas bailiúcháin agus leithdháilte a nuachóiriú agus tá sé le bheith beo i mí Feabhra 2022. Cumasófar leis an gcóras nua sin do cháinóicóirí na tobhaigh dleachta stampa agus ranníocaíochtaí an Chiste Cúitimh Árachais (ICF) a íoc agus a chomhdú trí ROS. Cuirfidh sé sin deireadh leis an bpróiseas meaitseála agus réitigh reatha agus éascóidh sé aistriú tráthúil fáltais an tobhaigh chuig an mBanc Ceannais.

¹ Comhlíonadh cánach ioncaim a bhainistiú trí fhéinmeasúnú, CAI, 2014.

Rialuithe ar mheasúnú ioncaim tobhaigh

- 14.32** Déanann árachóirí fáltais an tobhaigh ciste a ríomh agus a íoc ar bhonn féinmheasúnaithe. Teastaíonn córas rathúil féinmheasúnaithe¹
- forfheidhmiú éifeachtach bailiúcháin - tá sé ríthábhachtach cáiníocóirí a mhainníonn tuairisceáin chánach a chomhdú agus/nó an cháin atá dlite a íoc a bhrath go pras chun comhlíonadh cánach a fheabhsú
 - iniúchadh roghnach rioscabhunaithe - spleáchas ar chlár láidir iniúchta atá dírithe ar cháiníocóirí ardriosca, áit a ndéantar céatadán réasúnta a athbhreithniú gach bliain trí úsáid a bhaint as teicnící iniúchta éagsúla.

Na Coimisinéirí Ioncaim

- 14.33** Déanann na Coimisinéirí Ioncaim athbhreithniú ardleibhéil trí fháltais an chiste a chur i gcomparáid le fáltais dleachta stampa agus tugann siad fógra faoi neamhréireachtaí féideartha don Bhanc Ceannais. Ní raibh an próiseas fógartha tráthúil agus tharla moilleanna suas le bliain amháin. In 2017, thug na Coimisinéirí Ioncaim faoi thionscadal comhlíonta chun athbhreithniú a dhéanamh ar an tobhach dleachta stampa 3% agus an tobhach ciste comhthreomhar 2% arna fhorchur ag árachóirí. D'aithin an tionscadal ganníocaíochtaí de bheagnach €160,000 a bhain le trí eintiteas. Níor seoladh tionscadal den chineál céanna ó shin i leith.
- 14.34** In 2017, rinne na Coimisinéirí Ioncaim athbhreithniú ar chláir an Bhainc Ceannais agus iad á gcur i gcomparáid le tobhaigh a fuair eintitis árachais neamhshaoil. Bhí sé beartaithe athbhreithniú den chineál céanna a dhéanamh in 2021 ach níl tús curtha leis fós.

An Banc Ceannais

- 14.35** Déanann an Banc Ceannais athbhreithniú freisin ar réasúntacht luach na dtobhach a íocann na Coimisinéirí Ioncaim do na hárachóirí móra i gcoibhneas le faisnéis a fhaigheann sé go díreach ó árachóirí baile agus ó EIOPA (a bhíonn ar fáil naoi mí tar éis gach deireadh bliana). Tá an réiteach casta agus, tríd is tríd, bíonn gá le himscrúdú ar líon mór neamhréireachtaí dealraitheacha. Níl na tacair sonraí a úsáidtear deartha chun na críche sin, rud a fhágann go dtagann aimhrialtachtaí dosheachanta chun cinn. Críochnaíodh an t-athbhreithniú ar fháltais 2018 19 mí tar éis dheireadh na bliana tuairiscithe airgeadais. Ar an iomlán, ní éascaítear leis an bpróiseas atá i bhfeidhm tobhaigh neamhiomlána/neamhíocaíocht tobhach atá dlite ó árachóirí a bhrath.
- 14.36** Ní raibh na hathbhreithnithe agus na seiceálacha a rinne an dá eintiteas suas go 2019 sách láidir chun fáltais tobhaigh a d'íoc cuideachtaí árachais ach nár aistríodh chuig an gciste a bhrath. Dúirt an Banc Ceannais, áfach, gur thug sé rialú nua isteach in 2020 chun aghaidh a thabhairt ar an laige sin.

Moladh 14.2 (an dá eintiteas)

Ba cheart don Bhanc Ceannais agus do na Coimisinéirí Ioncaim araon iniúchadh a dhéanamh ar an bhféidearthacht atá ann cur chuige comhoibritheach a ghlacadh chun athbhreithnithe rioscabhunaithe a thabhairt isteach mar bhonn agus taca leis an gcur chuige féinmheasúnaithe a ghlactar le haghaidh an tobhaigh ciste agus chun dearbhú tráthúil a sholáthar maidir le cruinneas agus iomláine na n-íocaíochtaí tobhaigh ó árachóirí ábhartha.

Freagairt an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaítear.

Bhí cruinnithe ag na Coimisinéirí loncaim leis an mBanc Ceannais cheana féin chun plé a dhéanamh ar chur chuige comhoibritheach a chur i bhfeidhm. Déanfaidh na Coimisinéirí loncaim tuilleadh plé leis an mBanc Ceannais d'fhonn comhlíonadh a uasmhéadú agus ról faoi seach na gCoimisinéirí loncaim agus an Bhainc Ceannais a shoiléiriú.

Freagairt an Ghobharnóra (an Banc Ceannais)

Comhaontaítear.

Leanfaidh an Banc Ceannais le dul i dteagmháil leis na Coimisinéirí loncaim chun plé a dhéanamh ar chur chuige comhoibritheach a chur i bhfeidhm. Tá an Banc Ceannais sásta tuilleadh plé a dhéanamh leis na Coimisinéirí loncaim d'fhonn comhlíonadh a uasmhéadú agus ról faoi seach na gCoimisinéirí loncaim agus an Bhainc Ceannais a shoiléiriú.

- 14.37** Níl comhaontú foirmiúil ann ina leagtar amach an chaoi ar cheart an tobhach a mheasúnú agus a bhailiú. Is doiciméad úsáideach é meabhrán tuisceana chun soiléire ról agus cur i bhfeidhm nósanna imeachta agus struchtúr rialachais éifeachtach a chinntiú. D'áireofaí i gcomhaontú den sórt sin leithdháileadh soiléir freagrachta as seiceálacha agus rialuithe tráthúla ar mhéideanna a fhaightear, leithdháileadh fáltas agus íoc tráthúil leis an mBanc Ceannais.

Moladh 14.3 (an dá eintiteas)

Ba cheart don Bhanc Ceannais agus do na Coimisinéirí loncaim meabhrán tuisceana a chur i bhfeidhm a bhaineann go sonrach leis an gciste chun soiléire ról agus freagrachtaí a chinntiú chun rialuithe éifeachtacha a chinntiú ar an measúnú ar ioncam an chiste. Leagfaí amach sa mheabhrán tuisceana prótacail maidir leis an socrú riaracháin maidir le fáltais a bhailiú agus a aisíoc, réitigh a eisiúint, malartú sonraí agus socruithe idirchaidrimh.

Freagairt an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaítear.

Chuirfeadh na Coimisinéirí loncaim fáilte roimh mheabhrán tuisceana a chur i bhfeidhm de réir mar a mholtar agus cuirfidh siad tús le díospóireachtaí leis an mBanc Ceannais láithreach d'fhonn meabhrán tuisceana a chur i bhfeidhm in 2022.

Freagairt an Ghobharnóra (an Banc Ceannais)

Comhaontaítear.

Déanfaidh an Banc Ceannais plé ar ábhar an mheabhráin tuisceana a chomhaontú leis na Coimisinéirí loncaim, ag tabhairt mionsonraí ar ról gach páirtí agus ag comhaontú amlínte nuair is infheidhme.

Tuairisciú airgeadais ar an gCiste

- 14.38** Ullmhaítear cuntais an Chiste ar bhonn airgid thirim a sholáthraíonn tuairisc ar an méid a fuarthas sa bhliain seachas ar an méid atá le fáil, mar a cheanglaítear ar bhonn fabhrúithe. Ní chuireann cuntais airgeadbhunaithe ráiteas faoin staid airgeadais i láthair. Ina theannta sin, níl ráiteas faoi bheartais chuntasaíochta ná ráiteas faoi rialú inmheánach i gcuntas an chiste.
- 14.39** Ní sholáthraíonn formáid airgid thirim na gcuntas airgeadais don chiste an cineál faisnéise a bhfuiltear ag súil leis chun an ciste a bhainistiú i gceart agus cuntas cuí a thabhairt air. Tá scóip ann cáilíocht na faisnéise d'úsáideoirí an chuntais a fheabhsú. Soláthraítear leis an gcuid is mó den reachtaíocht maidir le cuntas a thabhairt ar airgead poiblí ról do cheadú aireachta ar fhormáid na gcuntas, ach níl aon ról ag an Aire Airgeadais formáid chuntais an chiste a fhorordú nó a cheadú.

Moladh 14.4

Ba cheart don Bhanc Ceannais athbhreithniú a dhéanamh ar fhormáid na ráiteas airgeadais. San athbhreithniú sin, ba cheart breithniú a dhéanamh ar conas a d'fhéadfaí na cuntais a fheabhsú chun léargas níos iomláine a thabhairt ar staid airgeadais an chiste.

Freagairt an Ghobharnóra (an Banc Ceannais)

Comhaontaítear.

Bhreithnigh an Banc Ceannais roimhe seo formáid na Tuarascála ar Riarachán agus Gluaiseacht an Chiste Cúitimh Árachais (cuntais). Mar sin féin, i bhfianaise na saincheiste a sainaithníodh i ndáil le tearchtaisceadh don chiste, mheas an Banc Ceannais go mbeadh sé ciallmhar leanúint ar aghaidh ag ullmhú na gcuntas ar bhonn fáiltas airgid thirim mar measadh go raibh sé sin ar an modh is iontaofa chun faisnéis a sholáthar d'úsáideoirí an chiste. Déanfaidh an Banc Ceannais athbhreithniú ar fhormáid na gcuntas le haghaidh 2021 agus breithneoidh sé conas a d'fhéadfaí na cuntais a fheabhsú chun léargas níos iomláine a thabhairt ar staid airgeadais an chiste. Tá ráiteas faoi rialú inmheánach curtha san áireamh i gcuntais 2020.